

Dopfunten

Eriksbergsskrinet

Biskop Bengt den gode av Skara (1150-1180) skall ha skänkt ett relikskrin till Eriksbergs kyrka som innehöll relikier från bl.a. helgonen Sabina (martyr i Rom) och aposteln Andreas samt bitar av det heliga korset och Jesu svetteduk, enligt inskriptioner på skrinet.

”Eriksbergsskrinet är utformat som en kyrkobyggnad, närmast en stavkyrka, krönt av ornerad takkam med lejonhuvud på nockarna. Dessa huvuden, liksom de djurfötter på vilka skrinet vilar, är gjutna medan relieferna för övrigt är drivna och grave-rade” (L. Karlsson). Originalet förvaras på Statens historiska museum.

Kopia av relikskrinet

Himlatrappan

”Himlatrappan i Eriksbergs gamla kyrka har aldrig varit avsedd att gå i, bara att se på. Den är en bild av Jakobs steg, som gick mellan himmel och jord och där Guds änglar steg upp och ned. Den är en ordlös predikan om den väg som till himla bä r, och evighetens närhet alldeles bortom korets östvägg” (Carl Henrik Martling).

Text: Willy Haag Foto: Thomas Elg

2014

Svenska kyrkan

HERRLJUNGA PASTORAT
Stationsvägen 7
Ljung
tel. 0513-201 00

www.svenskakyrkan.se/herrljunga

Läs av den här QR-koden med din telefon så kan du lyssna på en ljudguide över Eriksbergs gamla kyrka

Eriksbergs gamla kyrka

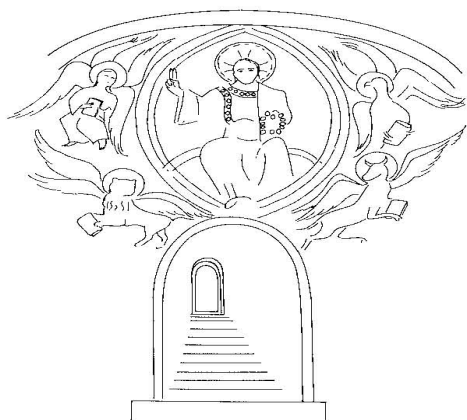
Eriksbergs socken ligger sydost om Herrljunga. Den gamla kyrkan är en av Västergötlands bäst bevarade och intressantaste medeltidskyrkor och antas ha stått färdig år 1153 enligt en dendrokronologisk undersökning. Kyrkan är en romansk absidkyrka. Långhuset har redan från början varit ovanligt långt och vid en renovering år 1991 framkom att detta är ursprungligt. När en storman stod bakom kyrkobygget kunde denne bevista mässan från en läktare i långhuset. Detta stöder hypotesen att kyrkan har ett samband med den Erikska kungaätten som en patronatkyrka belägen i närheten av ättens storgods. Kung Knut Eriksson, son till Erik den helige, dog i Eriksberg år 1195 och begravdes i Varnhem.

Kyrkan är huvudsakligen murad av gråsten. Koret är täckt av tunnvalv, medan långhuset har trätak. Kyrkorummet har bevarat sina medeltida proportioner. Det murade altaret lysas upp av en ursprunglig fönsteröppning med trappformad innersmyg (”Himlatrappan”).

Absiden är påfallande hög och murtjockleken hela 1,6 m vilket har möjliggjort anordnandet av den tiostegiga trappan till absidfönstret som är ett utmärkande särdrag för kyrkan. På triumfbågsmuren, korets väggar och tunnvalv samt på absiden finns fragment av unika kalkmålningar från 1100- och 1200-talet. Här finns bland annat en karaktäristisk Majestas Domini (Herrens majestät, Kristus framställd som världsdomare) i en mandorla omgiven av evangelistsymboler. Bildprogrammets utformning har troligen samband med utvecklingen av helgonkulten kring Erik den helige. Två helgonkungar flankerar triumfbågen och dessa har tolkats som Erik den helige och den i hela Norden dyrkade Olof den helige. Det finns tydliga drag av engelskt och bysantinskt inflytande i detta måleri.

Kyrkan hade under medeltiden två dopfontar som såldes till säteriet Ladås troligen under 1700-talet. År 1898 skänktes den ena till Nordiska museet som deponerade den till Statens historiska museum, varifrån den hämtades tillbaka till kyrkan 1948. Den andras öde är okänt. Dopfonten som nu är placerad i koret är från andra hälften av 1100-talet och tillverkad av sandsten. Den har en stor plan stenfot, som påminner om ett kvarnhjul.

Altaret är av sandsten och innehåller en relikgömma. Kyrkan har efter reformationen omdanats för att skapa ett protestantiskt kyrkorum.

Kalmålningen rekonstruerad av Viola Hernfjäll

Altaret med himlatrappan

Predikstolen anses vara den äldsta bevarade i Sverige och är signerad J.A.J. 1574. I kyrkan finns en mässkrud från 1600-talet. Kyrkans nattvardskalk är av förgyllt silver från 1619.

När nya bänkar installerades år 1764 flyttades den gamla altartavlan till Broddarps kyrka. Altartavlan som idag är placerad på kyrkans norra vägg föreställer Jesus i Getsemane och målades av konstnären Pehr Hörberg på 1790-talet. Datering av sakristian är osäker, men den är förmodligen medeltida (möjligen 1200- eller 1300-tal).

Kyrkan har två vapenhus, det södra timrade är från 1600-talets första hälft och det murade västra vapenhuset sannolikt från 1740-talet. Bänkinredningen är från 1932.

Mässkrud från 1600-talet

En liljesten (gravhäll) finns bevarad och påträffades 2002 som utfyllnad i den gamla trappan till vapenhuset. Liljestenar finns företrädesvis i Västergötland och bär på bysantinskt inflytande och är troligen från 1100-1200-talen. Det första korståget ägde rum 1096-1099, då korsfarare från hela västeuropa samlades för att inta Jerusalem. Mängder av människor förde med sig influenser från Mellanöstern och Palestina ända upp till Norden.

1884 flyttades gamla kyrkans klockor till den nya kyrkan – lillklockan göts 1771 och samma år blev storklockan omgjuten av en äldre klocka. Den gamla klockstapeln revs 1887. År 1955 byggdes en ny klockstapel vid den gamla kyrkan och en ny klocka göts av Bergholtz klockgjuteri i Sigtuna. Kyrkan har idag en femstämmig piporgel tillverkad av Tostareds orgelbyggeri 1965.

Eriksbergs gamla kyrkogård har behållit sin ursprungliga form och bevarar karaktären från tiden innan 1800-talets parkideal. Den ger en bild av hur en traditionell landsbygdskyrkogård såg ut: en sammanhängande gräsyta som närmast var en äng och endast hade ett fåtal vårdar över ståndspersoner i socknen. Stigluckorna har tillkommit på 1800-talet. 1885 byggdes Eriksbergs nya kyrka. Här anlades också en ny kyrkogård varför den gamla kyrkan togs ur bruk.

I Jan Guillous romanserie om riddaren Arn omnämns Eriksbergs socken och har därför blivit en del av turismen i Arns fotspår.

Liljesten